

KADUNNIMET OPASTAJINA JA SIVISTÄJINÄ: KESÄN 2002 KESKUSTELUN TARKASTELUA

Kesällä 2002 Suomessa ja varsinkin Helsingissä keskusteltiin kadunnimistä. Millaisia ovat hyvän kadunnimen ainekset? Onko hyvä nimi lyhyt, helposti ymmärrettävä aihepiirinimi vai voiko se kenties olla pitkäkin, jos se täyttää sivistävää tehtävää ja sisältää esimerkiksi historiallisen merkkihenkilön nimen? Mielipiteitä ja näkökulmia vaihdettiin julkisuudessa vilkkaasti.

Sysäyksen keskustelulle antoi Helsingin Sanomissa 25.6.2002 julkaistu Matti Klingen haastattelu (»Matti Klinge tuo kulttuurista Helsingin uusiin kadunnimiin«). Kaksi vuotta Helsingin nimistötoimikunnan puheenjohtajana toiminut professori Matti Klinge esitteli Helsingin uusille kaava-alueille tulevia kadunnimiä. Historian merkkihenkilöt olivat pääsemässä monien nimien aiheiksi; esimerkkeinä mainittakoon *Katarina Stenbockin katu*, *Margareta Leijonhufvudin puistikko*, *Tulindberginpolku*, *Karl Collanin puisto*. Klingen mukaan tällaiset historiaakin opettavat, historian merkkihenkilöiden nimiä sisältävät nimet sopivat erinomaisesti Helsinkiin. Muissa Euroopan kaupungeissa, kuten Pariisissa ja Berliinissä, historia on vahvasti läsnä kadunnimissä. Helsingissä tällaiset nimet muistuttaisivat myös Euroopasta ja eurooppalaisuudesta, onhan »uusi isänmaamme» nyt Euroopan unioni. Luonto- ja maaseutu-aiheisia kadunnimiä Helsinkiin ei Klingen

mukaan enää kaivata lisää, sillä nämä aiheet on käytetty loppuun.

Klingen vahvat näkemykset herättivät nopeasti vastineita. Ensimmäisenä oman, melko vastakkaisen näkökulmansa esitti Tiina Aalto, joka tuolloin työskenteli Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa nimistötutkijana. Helsingin Sanomien mielipidesivulla julkaistiin 27.6. Aallon kirjoitus (»Kadunnimet olkoot helppoja!«). Aallon mukaan hyvä osoitenimi on ennen kaikkea selkeä, helppo ja muistettava; näitä kriteerejä Klingen suosimat nimet eivät täytä.

Herkullisen keskustelun asetelmat olivat koossa. Helsingin Sanomien kaupunkitoimitus tarttui täkyyn ja julisti lukijoilleen kirjoitus- ja keskustelutarjan »Mikä kadulle nimeksi?«. Avauskirjoituksessa 29.6. 2002 toimittaja Eero Hietala esitteli katu- ja kaduille nimiä, joiden taustalla on historiaa (esimerkiksi jonkun merkkihenkilön nimi, kuten *Nordenskiöldinkatu*), vai historiattomia nimiä, joiden aiheena on jokin teema (esimerkiksi *Norppatie*, *Hyljetie*, *Piisamikuja* ja *Vesikkotie* Vantaan Metsolassa). Lukijoita pyydettiin kertomaan mielipiteensä kadunnimistä: »Lähetä meille oma kertomuksesi, joka liittyy pääkaupunkiseudun kadunnimiin. – Oletko sinä joutunut pulmallisiin tilanteisiin kadunnimien kanssa? Onko jokin osoite mieles-

täsi erityisen osuva?»

Monella olikin sanansa sanottavana. Kun keskustelu lehdessä 4.8.2002 päätettiin, oli kaupunkitoimitukseen saapunut kaikkiaan 123 sähköpostiviestiä. Tämän aineiston olen Helsingin Sanomista saanut tutkittavakseni, mutta kirjeitse toimitukseen saapunutta aineistoa valitettavasti en. Samanaikaisesti kesällä 2002 aiheesta keskusteltiin myös lehden mielipideosastossa. Olen ottanut tutkimusaineistooni mukaan sekä nämä mielipidekirjoitukset että ne postitse saapuneet kirjoitukset, jotka lehdessä myös julkaistiin. Näitä oli laskelmieni mukaan yhteensä 17. Näin koko aineisto kattaa 140 kirjoitusta.¹ Aineistossa on hyvin erilaisia kirjoituksia rivin mittaisista kommentaareista sivun mittaisiin kirjeisiin. Toiset ovat etsineet laajaltikin perusteluita näkökulmilleen, toiset esittävät oman mielipiteensä perusteluilla. Osa kirjoituksista on lähinnä tarinoita ja muisteluksia esimerkiksi tilanteista, joissa kadunnimien sekaannus on aiheuttanut väärinkäsityksiä. Tarkastellen keskustelua seuraavassa ja tuon esiin niitä näkökulmia, joita kirjoittajilla kadunnimistä oli. Esittämäni lainaukset ovat peräisin Helsingin Sanomiin sähköpostitse saapuneista kirjoituksista; näitä kirjoituksia tai niiden katkelmia ei ole julkaistu lehdessä tai muualla. Koko tutkimusaineisto on säilytetyillä kirjoittajalla.

Kadunnimikeskustelua analysoidessani tutkin ennen kaikkea nimiin liittyviä käsitteitä ja asenteita. Tällainen tutkimus kuuluu sosio-onomastiikan piiriin (ks. Aalto 2002: 210; Ainiala 2003: 208). Aiemmin on selvitelty esimerkiksi vantaalaisten (Aalto 2002) ja torniolaisten (Ainiala 2004: 47–51)

kaupunkilaisten suhtautumista oman alueensa kadunnimiin. Otan käsittelyssäni huomioon nimistösuunnittelun periaatteet: millaisia ovat kaavanimien antamista koskevat ohjeet ja suositukset ja missä määrin ne puolestaan tuntuvat vastaavan asukkaiden näkemyksiä hyvästä nimestä?

VANHA PAIKANNIMISTÖ JA PAIKALLISUUS NIMEN TAUSTALLA

Nimistösuunnittelussa on kaavanimiä annettaessa lähtökohtana ollut alueen vanha paikannimistö, jota on pyritty hyödyntämään mahdollisimman paljon. Myös nimien käyttäjät ovat usein tuoneet esiin sen, että hyvä nimi on muodostettu alueen vanhojen nimien pohjalta (Päres 2001: 29). Tällaiset nimet kertovat itse seudusta ja sen historiasta ja vahvistavat näin paikallista identiteettiä. Esimerkiksi alueen vanhan asutusnimen tai luontonimen sisältävät kadunnimet miellyttivät myös monia kirjoittajia. Hyvänä nimenä pidettiin esimerkiksi nimeä *Örskintie*, koska se kertoo paikalla aikoinaan sijainneesta *Örskis*-nimisestä talonpoikaistalosta. Katujen nimeämistä alueen luonnonpaikkojen mukaan (esimerkiksi *Koivusaarentie*, *Tiirasaarentie*, *Kyyluodontie*, *Hakolahdentie*, *Takaniementie* ja *Laukkaniementie* Lauttasaarassa) pidettiin hyvänä myös siksi, että kotiseutunsa tunteva voi näin muistaa kadunnimetkin paremmin ja päinvastoin.

Kaavanimistön tarve on lähes aina niin suuri, että seudun vanha paikannimistö ei riitä sitä täyttämään. Kaavanimien aiheet on tällöin pyritty löytämään itse alueesta ja sen ominaispiirteistä, esimerkiksi paikalliskult-

¹ Tässä luvussa eivät ole mukana keskustelun aloittaneet Matti Klingen ja Tiina Aallon kirjoitukset eivätkä myöhemmät Klingen vastineet. Helsingin nimistötoimikunnan jäsenen ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimistöhuoltajan Sirkka Paikkalan mielipidekirjoituksen »Helsingin kadunnimistö on rikasta jo nykyisellään» (4.8.2002) olen myös jättänyt pois eräänlaisena asiantuntijan näkökulmana. Keskustelua kadunnimistä käytiin kesällä 2002 myös muissa lehdissä ja tiedotusvälineissä, mutta en ole ottanut sitä huomioon.

tuurista, paikallisesta historiasta, seudun elinkeinoista ja paikalla vaikuttaneista henkilöistä (mm. Pitkänen 1992: 129; Paikkala 1999: 25–26). Kirjoittajien kommentteissa kuvastui usein se, että tällaisia aiheita pidettiin hyvinä. Historiasta kertovia nimiä toivovat saattoivat muistuttaa, että nimien aiheita etsittäessä tulisi ottaa huomioon myös lähi- ja arkihistoria: se, mikä on ollut paikalla nyt asuvien tai hiljan asuneiden elämässä ja tapahtumissa merkittävää. Mikrohistoriaa nimiin haluavien mielestä alueelle valittu nimistö ei aina vastaa omaa kokemusta paikan historiasta ja luonteesta — tai ei ainakaan kuvaa sitä sopivimmalla tavalla. Helsingissä Keskuspuiston halkaisevan aiemmin *Ampumaradantienä* tunnetun tien nimenä on nykyisin *Keskuspuiston-taival*. Nimi on seudulla lapsuuttaan viettäneen mukaan paitsi »neutraali, hajuton ja mauton» myös »kankea ja keinotekoinen». *Ampumaradantie* kertoi historiasta ja toi mieleen lapsuuden leikit vanhan ampumaradan kupeessa.

Seudun historiaan vaikuttaneiden henkilöiden mukaan on katuja ja teitä nimetty runsaahkosti. Perinteisesti on huolehdittu siitä, että tällaisia muistonimiä ei anneta elossa olevien henkilöiden mukaan. Lisäksi on pidetty tärkeänä, että muistonimen saavan henkilön tulisi olennaisesti liittyä nimettävään paikkaan tai ainakin kaupunkiin. (Närhi 1999a: 96.) Historialliset merkkihenkilöt olivat koko kesäisen kadunnimikeskustelun keskeinen kiistanaihe: Matti Klingen johtama nimistötoimikunta kannatti tällaisia nimiä, mutta monet esittivät argumentteja niitä vastaan. Kirjoittajista monet ilmoittivat henkilönnimien sopivan kadunnimien sisällöksi hyvin varsinkin silloin, jos henkilöt ovat todella vaikuttaneet seudulla tai ovat muutoin olleet alueella keskeisiä. Historiallisen merkkihenkilön nimen sisältävien kadunnimien katsottiin myös kuuluvan sivistyskaupungin nimis-

töön ja sopivan ennen kaikkea arvokkaan kantakaupungin kaduille. Tällaiset nimet muistuttavat ansaitusti menneestä ja kunnoittavat merkkihenkilöitä.

Ketkä sitten ansaitsevat nimensä kadunnimeen? Nykyisissä kadunnimissä esiintyviin tai kesän keskustelussa mainittuihin henkilöihin eivät kaikki olleet tyytyväisiä. Näitä pidettiin ehkä liian »ylhäisinä» ja etäisinä tavalliselle kansalle. Joitakuita myös hämmensi se, että uusissa kadunnimissä mainittaisiin itselle vieraiden historiallisten henkilöiden siviilisäätyjä tai muuta. Muutamat tähdensivät, että historiallisia merkkihenkilöitä kadunnimiin valittaessa tulisi näkökulma pitää riittävän laveana. Historiaa on muikin kuin hallinnollinen historia; tärkeänä pidettiin sitä, että kadunnimien henkilöitä etsittäisiin myös arjen ja tavallisten ihmisten historiasta.

Ehdoton pohjanoteeraus on Viikkiin tuleva Leskirouva Freytagin kuja! En tiedä, kuka hän oli, eikä todellakaan kiinnostu, ei ainakaan tuo siviilisääty. Nolotaisi asua tuolla kadulla ja ilmoittaa se osoitteeseen.

Aivan luonnollista ja perinteistä on että historiaa ja sen merkkihenkilöitä katsotaan ainoastaan hallinnossa olevien kannalta ja lähtökohdista. Tässä onkin mielestäni sietämätön näkökohta. Vähätellään tavallisten suomalaisten Erkien, Miinojen, Pekkojen ja Venlojen työtä. Nämä suomalaiset tämän maan rakensivat ja arvostan näitä hallinnollisen historian tuntemattomia suomalaisia paljon enemmän kuin Klingen jengin »merkkihenkilöitä».

Muutamat kirjoittajat antoivat myös konkreettisia ehdotuksia kadunnimien aiheiksi sopivista henkilöistä. Helsingin katuja voitaisiin nimetä esimerkiksi naistaiteilijoiden (Tove Jansson, Edith Södergran), matemaatikko Rolf Nevanlinnan, sosialisti-vaikuttaja Otto Ville Kuusisen, aseistakielätytyjä Arndt Pekurisen, salakuljettaja Al-

AIHEPIIRINIMET

got Niskan ja talvisodan sankareiden mukaan.

Klinge oli toivonut, että historiallisten merkkihenkilöiden nimet kadunnimissä myös sivistäisivät kaupunkilaisia. Useimmat kirjoittajat eivät tähän eivätkä varsinkaan itse tavoitteeseen uskoneet. Kadunnimien tehtävänä ei pidetty sivistämistä tai opettamista, vaan nimien haluttiin toimivan selkeinä ja helppokäyttöisinä osoitteina.

On ollut hämmäntävää huomata, että kaupunkien kadun nimet ovatkin osa jonkinlaista opetusohjelmaa. Näin siitkin huolimatta että samalla vaikeutetaan käytännön asioita, on sitten kyseessä pienen lapsen kotiosoitteen muistaminen tai palveluliikenteen toimiminen tai vaikkapa osoitteen mahtuminen mihin tahansa byrokratian vaatimaan lomakkeeseen.

Kansalaisten päivittäistä elämää hankaloittamalla ei motivaatio historian opiskeluun synny eikä lisäännä. Eikä yksi historian nimi juurikaan asioita selvitä.

Monen kirjoittajan mielestä historiallisten merkkihenkilöiden nimiä sisältävät kadunnimet eivät saa olla liian pitkiä ja hankalia (ks. myös s. 111–113). Historialliset merkkihenkilöt sopivat siis kyllä kadunnimien aiheiksi, kunhan huolehditaan siitä, että nimi on samalla helppokäyttöinen ja sujuva:

Historia on tärkeä asia ja on hienoa, jos merkkihenkilöt saavat nimikkokatuja kaupungissamme. Kadunnimen päätehtävänä on kuitenkin toimia kadun tunnistena kartalla, osoitteessa jne. Siksi ei mielestäni pidä väkisin sijoittaa kadunnimistöön hankalia vierasperäisiä nimiä. Tärkeintä on, että nimi on helppo muistaa, lausua ja kirjoittaa.

Alueen vanha paikannimistö tai edes alueen muut paikallispiirteet eivät yleensä ole riittäneet koko kaavanimistön perustaksi, joten nimiä on myös pitänyt keksiä. Keksityt nimet ovat yleensä aihepiiri- eli ryhmänimiä, sellaisia saman alueen nimiä, jotka aiheeltaan muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Ryhmänimien kiistatta hyvänä ominaisuutena on pidetty sitä, että nimet jäsentävät kaupunkikuvaa, helpottavat muistamista ja kohteiden paikantamista.² Ryhmänimiä on kaupunkien kaavanimistöstä jopa valtaosa: Helsingissä ryhmänimiä on yhden tutkimuksen mukaan keskimäärin kaksi kolmannesta ja esikaupunkialueilla peräti 80–90 % (Carpelan ja Schulman 1996: 51). Ryhmänimien aiheiksi on kehoitettu etsimään paikkaan liittyviä aiheita (esimerkiksi paikan historiasta ja nykyluonteesta kertovia) tai jollakin muulla tavoin motivoituja ja perusteltuja aiheita (esimerkiksi alueen nimestä tai muusta vanhasta paikannimestä assosioituja) (Närhi 1999b: 23). Näiden sijaan tai paikallisten aiheiden ehtyessä on turvauduttu myös seipitettyihin aiheisiin. Usein annettuja esimerkkejä tällaisista nimistä ovat aikansa muotoinimet, Kalevalan ja Seitsemän veljeksien aihepiirit. Tällaisia aihepiirinimiä on voitu moittia liian yleisiksi ja jopa sopimattomiksi, koska nimillä ei ole mitään kytköstä itse paikkaan. Asukkaat eivät välttämättä ole tästä samaa mieltä, sillä tutkimusten perusteella ainakin Vantaan Tikkurilan kasviaiheet ja Tornion keskustan kasvi- ja Kalevala-aiheet kadunnimet miellyttävät käyttäjiään (Aalto 2001: 13; Aalto 2002:

² Kun ryhmänimi on paikantava, kuulija pystyy nimen sisällön perusteella sijoittamaan nimen oikeaan kaupunginosaan, vaikka ei muuten tuntisi nimeä. Paikantavuutta on myös yleensä pidetty hyvin tärkeänä kaavanimen ominaisuutena: alueen nimelle asetettuja vaatimuksia ja toiveita tutkineen Päreksen selvitysten mukaan paikantavuus oli tärkein alueen nimen ominaisuus (Päres 2001: 29).

209, 213–216; Ainiala 2004: 50–51).³

Kirjoittajat suhtautuivat ryhmänimeämiseen yleensä myönteisesti. Aihepiirien nimien sanottiin usein sopivan ennen kaikkea muille kuin keskustan tai kantakaupungin seuduille; nimiä pidettiin hyvinä esimerkiksi uusien asuinalueiden niminä. Aihepiirien avulla alueelle on voitu luoda tarina, kehystelmä, joka parhaimmillaan on vahvistanut asukkaiden kotiseututunnetta ja identiteettiä sekä alueen positivistista imagoa (Viljamaa-Laakso 1997: 164; Päres 2001: 19); tämä näkyi myös kirjoittajien kommentoissa. Hyvänä aihepiirinä pidettiin esimerkiksi historiallisia linnoja Puotinharjussa (*Olavinlinnantie, Turunlinnantie, Kajaaninlinnantie, Kastelholmantie, Korsholmantie, Raaseporintie ja Kuusistonlinnantie*).

Monet kirjoittavat antoivat uusia ideoita ja ehdotuksia sopiviksi aihepiireiksi. Ainaakin seuraavat ehdotukset tulivat esiin: Euroopan maat, muutkin kuin Euroopan valtiot ja alueet, Suomen kaupungit ja kunnat, arkipäivään liittyvät ammatit (esim. *Kokinukuja, Lastenhoitajanpuistikko, Myyjänraitti*), oopperalaulajat (*Callaskuja*), jääkiekko (*Kiekkokatu, Mailatie, Hanskakuja*), eksoottiset eläimet (*Antiloopinkuja*), ruoka (*Maitotie, Puurotie*), tunteet (*Ilokatu, Onnenraitti, Häpeäkuja*), lehtimaailma (*Toimittajankatu, Etusivunkatu, Kolumnikuja*), tietokone (*Kuvakekatu, Nettikuja*), toisen maailmansodan aikaiset taistelupaikat (*Raateentie, Kollaankatu, Summan puistokatu*), »sotamuistot» (*Asevelibulevardi, Lottakatu, Invaliditori*),⁴ *Korsukatu*), Man-

nerheim-ristin ritarit, luovutetun alueen paikat, Tuntemattoman sotilaan henkilöt (*Antti Rokan katu*), suomalaiset urheilusankarit, lauluntekijät ja kirjailijat, Arto Paasilinnan kirjojen henkilöt ja paikannimet, suomalainen mytologia ja kansainväliset merkkihenkilöt. Yksi kirjoittaja kannatti katujuen nimeämistä kaupunginosan nimen mukaan:

Koskelan kadunnimistö voisi alkaa Koski-/Kosken-etuliitteellä ja muodostaa jonkinlaisen nousevan sarjan esimerkiksi äänen mukaan: Koskensolinta... Koskenpauhu. Arabianrannan osalta taas voisi ajatella arabimaita: Assuanintie, Emiirintie, Nasserintie, Niilintie, Sadatintie, Pyramidikuja. jne. jotka ohjaisivat ajatuksen suoraan kaupunginosan nimeen.

Kaupunginosan nimestä on toisinaan otettukin aihe alueen kadunnimien teemaksi, kuten esimerkiksi Myllypurossa (mylly) ja Kurkimäessä (suolinnut) (Närhi 1999b: 23). Tällainen nimeäminen toimii tietysti vain silloin, kun kaupunginosan nimi on alkuperältään läpinäkyvä tai muutoin sellainen, että sen pohjalta on johdettavissa sopiva nimateema.

Hyvä aihepiiri on riittävän selkeä ja johdonmukainen. Nimistönkäyttäjän tulisi hahmottaa saman aihepiirin nimistö kokonaisuudeksi ja pystyä sulkemaan aihepiiriin kuulumattomat nimet pois. Jos aihepiiriin läheisesti liittyviä nimiä on muuallakin tai jos aihepiiri ei esimerkiksi vieraan sanastonsa vuoksi helposti avaudu nimistönkäyttäjälle, eivät nimet aihepiirinimeämisen

³Toisaalta osa keskusteluun osallistuneista halusi nimen liittyvän paikkaan ja piti joskus nimen ja paikan välistä kytöstä liian löyhänä. Helsingin Tapanilassa aihepiirinä on Seitsemän veljestä; ratkaisua ei pitänyt hyvänä se, jonka mukaan »jos Aleksis Kivi onkin asunut Tapanilassa pari viikkoa, hän ei ole kirjoittanut siellä mitään, eikä ainakaan Seitsemää veljestä».

⁴Tämänkaltaisia nimiä (*Invalidintie, Sotaorvontie, Sotaleskentie*) on annettu rintamamiesten asuinalueille, mutta nykyään ne koetaan usein kielteisiksi (Viljamaa-Laakso 1999: 85).

idean mukaan toimi paikantavasti. Muutama kirjoittaja kritisoi joitakin Helsingin aihepiirejä, koska teemat eivät riittävän selkeästi erottuneet omiksi kokonaisuuksiin ja muista samankaltaisista aihepiireistä. Esimerkiksi naisen nimen sisältävä kadunnimi voi kuulua aihepiiriin 'Raamatun naisten nimiä' (*Martankatu, Leankatu* ym. Länsi-Pasilassa) tai 'kalevalaisia nimiä' (*Marjatangatie, Rauninkuja* Käpylässä); lisäksi naisennimiä kadunnimissä on muualakin (*Sofiangkatu, Helenankatu* ym. keskustassa).

NIMEN YMMÄRRETTÄVYYS JA KÄYTTÖKELPOISUUS

Kadunnimen halutaan yleensä olevan kuvaava, ymmärrettävä (vrt. Aalto 2002: 213). Jos nimeen sisältyvä elementti on hämärä ja läpinäkymätön, se saattaa korvautua äänneellisesti läheisellä tutummalla elementillä; tällä tavoin nimestä tehdään ymmärrettävämpi. Monia kirjoittajia harmitti, jos esimerkiksi oma kotiosoite tästä syystä kirjoitettiin ja lausuttiin väärin. Parikin Aapramintiellä asuvaa oli tottunut siihen, että nimi saatettiin kirjoittaa esimerkiksi asussa *Abramintie, Abrahamintie* tai *Aaprahaminintie*. *Oskelantie* puolestaan oli vääntynyt *Koskelantiekseksi, Koskelontiekseksi* tai *Askolantiekseksi*.

Kuvaava nimi olisi esimerkiksi kadunnimi, jonka perusteella voi päätellä, missä katu sijaitsee. Jos nimi sen sijaan on sellainen, että kadun voi luulla sijaitsevan jossakin muualla kuin se todellisuudessa on, nimi ei toimi kuvaavasti.⁵ Malminkadulla asuvaa kismitti se, että hänen luullaan usein asuvan Kampin sijaan Malmilla. Myllypellontien taas on kuviteltu sijaitsevan Mylly-

purossa, vaikka tie onkin Veräjämäessä.

Paitsi kuvaavuutta ja ymmärrettävyyttä nimiltä toivotaan usein helppokäyttöisyyttä ja lyhyyttä. Se, että nimi on helppo kirjoittaa ja lausua, oli myös Aallon tutkimuksen mukaan asukkaiden yleisin hyvän nimen vaatimus (Aalto 2001: 61). Myös monet kesän 2002 nimikeskusteluun osallistuneista allekirjoittivat nämä vaatimukset. Yhden kirjoittajan suosikkinimi oli Mellunkylän *Ruutikuja*, toisen Tapanilan *Kuoppatie*. Jälkimmäinen nimi on paitsi lyhyt myös konkreettisesti paikkaa kuvaava. Helppokäyttöisen nimen kannalla olivat myös ne kirjoittajat, jotka kuvailivat tällaisen nimen ominaisuuksia esimerkiksi seuraavasti:

Nimiin pitäisi liittää mieluummin vain kaksitavuisia, ilman diftongeja olevia nimisanoja. Aivan kauniita kadunnimiä saadaan elollisesta ja elottomasta luonnosta tai paikallisesta topografiasta tai sijaintisuhteista. Esimerkiksi: Kivitie, Kuusitie, Mäkikatu, Alakatu. Vaikka tällaisia nimiä on jo nyt käytössä, hyvät yhdistelmät eivät ainakaan pienemmissä kaupungeissa ole vielä lopussa. Maaseudun teiden nimeämisessä kadunnimillä kymmenkunta vuotta sitten hahdettiin kikkailuun. Edellä kuvatun kaltaisten yksinkertaisten ja kauniiden nimien sijasta tuli kaikenlaista Hiljaisten Miesten Laaksoa ja Taksvärkkipulkkaa.

Hankalina ja sekaannuksiakin aiheuttavina pidettiin puolestaan liian pitkiä tai vierasperäisiä elementtejä sisältäviä nimiä. Tällaiset nimet eivät siis ole lyhyitä, helppokäyttöisiä eivätkä aina ymmärrettäviä. Monet kirjoittajat antoivat esimerkkejä nimistä, jotka on ymmärretty ja kirjoitettu väärin. Useat näistä sisältävät vierasperäisen henkilön- tai paikannimen: *Cygnaeuksenkatu, Lönnrotinkatu, Nordenskiöldinkatu, Zanseninkuja, Gyldenintie, Hilda Flodin*

⁵ Aihepiirinimien paikantavuudesta ks. s. 109.

kuja, Henrik Sohlbergin tie, Abraham Wetterin tie, Huddingenpolku. Koko henkilön nimi — siis sekä etu- että sukunimen — sisältävät nimet ovat oikeastaan aina väis- tämättä pitkiä. Lisäksi ongelmia aiheuttaa niiden oikeinkirjoitus: kirjoitetaanko nimi yhteen vai erikseen? Näin esimerkiksi *Aleksis Kiven katu* mainittiin hankalana nimenä.⁶ Muita hankalia nimiä voivat olla esimerkiksi vieraahkon lainasanan tai muuten vieraan sanan sisältävät nimet, kuten *Me- teorinkatu* ja *Kivalterintie*. Toisinaan han- kalina ja helposti väärin kirjoitetuksi tule- vina mainittiin pitkät nimet, kuten *Ootin- mäentie, Kallioimarteenkuja, Sanajalantie* ja *Laivalahdenkaari*. Oikeinkirjoitusongel- mia nimissä aiheuttaa paitsi yhteen ja erik- seen kirjoitus myös yhdysmerkin käyttö. Nämä molemmat tuottavat ongelmia esi- merkiksi espoolaisessa nimessä *Väli-Hent- taan tie*. Yksi kirjoittaja oli kerännyt talteen kaikki näkemänsä nimestä käytetyt kirjoi- tusmuodot ja saanut kokoon peräti 27 eri varianttia (esim. *Välilenttaantie, Välihent- taan tie, Väli-Henttaan Tie, Väli-henttaan- tie*).

Käytännön tarpeita korostavat halusivat nimen olevan ennen kaikkea toimiva. Jotta nimi ei esimerkiksi pelastus- ja opastusteh- tävissä sotkeutuisi muihin nimiin, sen olisi oltava lyhyt, selkeä ja ymmärrettävä. Ihan- teellinen nimi on tällöin nimi, jonka kuuli- ja heti ymmärtää ja kuulee oikein ja jota puhujan ei tarvitse toistaa. Nimi on helppo kirjoittaa eikä oikeinkirjoitusta tarvitse miettiä. Lyhyitä nimiä kannattivat myös ne, joiden on työkseen kirjoitettava nimiä eri-

laisiin lomakkeisiin tai rekistereihin, ja myös ne, jotka olivat turhautuneina yrittä- neet lukea nimien lyhenteitä esimerkiksi puhelinluettelon kartasta. Käytännön seik- koja korostaneet eivät yleensä vahvasti tuo- neet esiin nimen sisältöä; sillä ei ole suuren suurta merkitystä. Tärkeintä on, että nimi on selkeää, ymmärrettävää suomea. Lisäetua usein tuo se, että nimi konkreettisesti kuvaa paikkaa.

Hankaluuksia oli monelle kirjoittajalle koitunut siitä, että samanalkuiset mutta eri perusosaiset nimet olivat menneet sekaisin. Kaupungeissa on annettu melko paljon sa- manalkuisia nimiä läheisille kaduille, teil- le ja kujille (esim. *Leikosaarentie* ja *-kuja, Siltakyläntie, -polku* ja *-kuja, Laivalahden- katu, -kaari, -portti* ja *Laivalahden puisto- tie*). Moni ihmetteli tällaisten nimien anta- misen logiikkaa ja kaipasi »omia yksilöllisi- siä nimiä» joka kadulle. (Vrt. Aalto 2001: 78–79.) Helposti olivat sekaisin menneet myös samankaltaiset nimet läheisten paik- kojen niminä: esimerkiksi Espoossa *Kluu- vintie* ja *Klovintie* Mankkaalla ja *Lansan- kuja* Kilossa ja *Ansakuja* Järvenperällä. Sekaannuksia aiheutti ja ärtymystä herätti niin ikään se, että täsmälleen samoja tai lähes samanlaisia nimiä on annettu pääkau- punkiseudulla eri kaupunkien kaduille. Sekä Espoossa että Vantaalla on *Kielotie* ja *Lyhtykuja*; Helsingissä puolestaan on *Kielo- polku* ja *Lyhtytie*. *Valimotie* on Vantaalla ja Helsingissä, *Haukilahdentie* on sekä Es- poossa että Helsingissä ja *Bertel Jungin katu* Helsingissä ja *Bertel Jungin aukio* Es- poossa. Espoon Tapiolan *Jousenkaari* ja

⁶ Tällaiset historiallisten merkkihenkilöiden nimiä sisältävät nimet olivat yksi kesän keskustelun kiistakysy- myksistä. Professori Seikko Eskola, joka Helsingin Sanomien mielipidesivulla kaipasi kadunnimistöön his- toriallista tarkkuutta, ehdotti myös nykyisten henkilönnimiä sisältävien nimien pidentämistä lisäämällä ni- meen puuttuva etunimi tai titteli; näin esimerkiksi *Mechelininkadun* sijaan tulisi puhua *Leo Mechelinin ka- dusta* ja *Fabianinkadun* sijaan *Kenraalikuvernööri Steinheilin kadusta*. Muutamat kirjoittajat kommentoivat ehdotusta kielteiseen tai jopa tuotuneeseen sävyyn. Vakiintuneiden nimien muuttaminen katsottiin turhaksi. Yhtään puolustajaa ehdotus ei saanut.

Vantaan *Jousi*-alkuiset kadunnimet olivat myös sekaantuneet, samoin Espoon *Koskelontie* ja *-kuja*, Helsingin *Koskelantie* ja Vantaan *Koskelankuja*, *-polku*, *Koskelotie*, *-polku* ja *-kuja*.

Hyvältä nimeltä kaivattiin ymmärrettävyyden, helppokäyttöisyyden ja lyhyden ohella joskus myös miellyttävyyttä. Yhden kirjoittajan mukaan nimien tulisi olla positiivisia tai hauskoja (esim. *Aurinkomäentie*) eikä ankeita mielikuvia luovia (tällainen oli kirjoittajalle *Rukoushuoneentie*). Tällaiset nimet eivät aina ole lyhyitä, mutta lyhyden vaatimus ei miellyttäviltä tuntuissa nimissä välttämättä enää olekaan niin tärkeä (vrt. Aalto 2002: 214). Ihastusta aiheuttavina pidettiin myös esimerkiksi Espoon nimiä *Kuutamokatu*, *Iltatähti*, *Puolikuu*, *Kuunsäde*, *Merivirta*, *Aalto* ja *Aallokko*. Näitä nimiä pidettiin mukavina paitsi lyhyytensä myös »tuoreutensa ja positiivisen poikkeavuutensa takia». Joitakuuta tällaisten nimien perusosattomuus ja lyhyys kuitenkin häiritsee. Yksiosainen nimi, joka ei sisällä tietä tai katua merkitsevää sanaa, ei aina hahmotu kuulijoille nimenä. Tällaisena nimenä mainittiin Etelä-Haagan *Rinne*.

SUOMALAINEN VAI KANSAINVÄLINEN NIMI?

Yhtenä piirteenä keskustelussa tuli esiin halu kunnioittaa nimistöissä isänmaallisuutta ja suomalaisuutta tai toisaalta kansainvälisyyttä. Kansainvälisyyden kannattajat toivoivat, että nimistöä suunniteltaessa otettaisiin huomioon nimen käyttökelpoisuus ulkomailta ja nimen sopivuus myös suomea osaamattomien suuhun. Tällöin nimi saisi

mieluusti olla »lyhyt, yksinkertainen ja ääkkösetön».⁷

Ulkomaalaiset eivät kovin helposti opi suunnistamaan Helsingin ja muiden kaupunkiemme luonto- ja agraari-aiheisten kadunnimien mukaan. Suomen ääntäminenkin on niin vaikeaa, että väärinkäsityksiä sattuu tiheään. Esimerkiksi kerran kävi hollantilaiselle ystäväpariskunnalle, kun neuvoin että pitää jäädä bussista Tähkätien pysäkillä, niin he jopa pyysivät kuljettajaa muistuttamaan asiasta, ja palvelu pelasi mainiosti, mutta he joutuivat pois Takkatielä!

Kansainvälisyyttä halajavat toivoivat kadunnimiin lisää kansainvälisiä aiheita, ennen kaikkea henkilöiden nimiä. Tällaisten nimien toimivuutta perusteltiin myös sillä, että ne olisivat ulkomaisille käyttäjillekin helppoja lausua ja ymmärtää:

Nimiaiheistoa pitäisi laajentaa esim kansainvälisesti tunnetuilla merkkihenkilöillä, joiden nimiä näkee kaduissa ympäri maailmaa. Nythän meillä Helsingissä ovat vain Ruotsin ja Venäjän vallan aikaiset kuninkaalliset edustettuina, sekä Henry Ford ja Lenin. Joukkoon sopii kyllä jatkeeksi ainakin pohjoismaiset Olof Palme, Dag Hammarsköld, Selma Lagerlöf, Astrid Lindgren, HC Andersen, Edvard Grieg sekä Thor Heyerdahl. Tuskin suomalaisilla olisi mitään sitä vastaan. Keskieurooppalaisista tietenkin Mozart ja Beethoven ansaitsisivat ilman muuta nimensä jollekin kadulle, vai mitä mieltä ovat musiikkia rakastavat suomalaiset? – Ulkomaista turistia tai liikemiestä ei voi opettaa suomea parissa päivässä niin hyvin että oppisi lausumaan Myyräkuja ja Mäyräkuja niin että taksikuski osaa erottaa ne, sen sijaan suomalainen taksikuski voisi kouluttautua viikon verran että oppii Mozartin ja Beethovenin eron.⁸

⁷ Yrityksnimissä ä:tä ja ö:tä on kansainvälisyyden ja anglokulttuurin huumassa usein jo pyritty välttämään (Viljamaa-Laakso 1999: 85).

⁸ Ulkomaisten henkilöiden mukaan nimiä ei nimistösuunnittelussa suositella annettavan (Närhi 1999a: 97).

Suomenmielisyyden ja isänmaallisuuden kannattajat puolestaan tähdensivät sitä, että nimien tulee olla hyvää ja selkeää suomea ja että niiden aiheiden tulee olla suomenkielisiä. Nimi ei saisi sisältää vieraskielisiä elementtejä eikä aina edes esimerkiksi *promenadi*-sanaa. Lisäksi toivottiin, että kadunnimet muistuttaisivat muun muassa suomalaisesta demokratiasta ja itsenäisyydestä (hallinnollisesta historiasta) ja Suomen (sota)historiasta (ks. myös s. 110). Aiempaan venäläisvaltaan liittyvät nimet, kuten *Unioninkatu* ja *Aleksanterinkatu*, olisi yhden kirjoittajan mukaan pitänyt vaihtaa jo aiemmin.⁹ Sama kirjoittaja toivoi Helsinkiin esimerkiksi nimiä *Vapaudenkatu*, *Tasavallankatu*, *Kansanvallankatu* ja *Perustuslainkatu*, ja huomautti, että tämän nimisten katujen tulisi sijaita »keskustassa eikä jossain syrjäisessä esikaupungissa, sillä näiden sijoittaminen syrjäseudulle ei antaisi niille niiden ansaitsemaa arvoa».

Nimien kääntämisestä toiselle kotimaiselle kielelle ja käännösten onnistumisesta kirjoitettiin vähän. Muutama kirjoittaja huomautti siitä, että ruotsinkielistä nimeä (nimen osaa) ei tulisi teennäisesti kääntää suomeksi ja päinvastoin — tähän on myös nykyisen nimistösuunnittelun lähtökohta (Slotte 1999: 125–126):

Vieraskielisiä nimiä ei tule teennäisesti kääntää, kuten Helsingin läheisyydessä oleva ruotsinkielinen paikkakunta Östersundom on nykyään Itäsalmi!

Kilpilahdelle riittää Sköldvik. Suomenkielinen väännös ei kerta kaikkiaan istu. Jo perinteiksi kiintyneiden nimien puoskarointi on nousukasmaista junttikultuuria. Miksi sitä pitäisi edistää?

LOPUKSI

Kadunnimiltä toivotaan paljon. Jo kesän 2002 kadunnimikeskustelu osoittaa, että on mahdollonta luoda nimistöä, joka täyttäisi kaikkien nimistönkäyttäjien tarpeet ja toiveet. Näkemyksiä hyvän nimen ja nimistön ominaisuuksista on yllin kyllin: toiset kaipaavat nimeltä vain selkeyttä, toiset toivovat nimen kunniakkaasti kertovan esimerkiksi alueen historiasta. Monet totesivat, että hyvässä nimistössä elävät rinnan nämä molemmat ominaisuudet. Selvästi vahvimpana ja yksituumaisimpana näkemyksenä kesän keskustelussa nousi esiin vaatimus nimen helppokäyttöisyydestä, ymmärrettävyydestä, opastavuudesta ja lyhydestäkin. Yhteensä 140 kirjoituksesta liki 60 oli sellaisia, joissa tämä näkökulma tuotiin selvästi esiin.¹⁰ Moni kirjoittajista tunnusti lisäksi, että nimiin on paikallaan saada näkyviin alueen ominaispiirteitä ja historiallista kerroksellisuutta. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että erilaisille alueille sopivat erilaiset nimet: se, mikä sopii esikaupunkialueille, ei välttämättä sovi kantakaupunkiin. Melko moni kirjoittaja toi tavalla tai toisella esiin toiveen siitä, että kadunnimien aiheita etsittäisiin nykyihmisten arjesta ja siitä, mitä on konkreettisesti ympärillämme. Näin kadunnimistössä näkyisivät esimerkiksi tietokoneet, ruoka, lähihistoria ja jopa työttömyys. ■

AINESLÄHDE

Kadunnimikeskustelu. Helsingin Sanomien kaupunkitoimitukseen kesällä 2002 sähköpostitse saapuneet kirjoitukset (»Mikä ka-

⁹ Kirjoittaja totesi, että »enää ei kadunnimiä niin vain muutella».

¹⁰ Aineiston 140 kirjoituksesta noin 25 on sellaisia, joissa ei tuotu esiin hyvän nimen kriteerejä tai muuta sellaista, vaan kerrottiin vain nimiin liittyviä tarinoita. Kaikkiaan keskustelussa hyvin vähälle huomiolle jäivät nimien perusosien valinta ja sopivuus teille ja kaduille. Tähän lienee syynä se, että ihmisten kokemus nimestä yleensä perustuu määriteosan sisältöön.

dulle nimeksi?») sekä lehdessä julkaistu kadunnimikeskustelu. Säilytteillä kirjoittajalla.

MUUT LÄHTEET

- AALTO, TIINA 2001: *Osoitteena Osmankäämintie: Vantaan Tikkurilan kasviaiheiset ryhmänimet*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2002: *Osoitteena Osmankäämintie: tutkimus eräästä ryhmänimistöstä. – Virittäjä* 106 s. 208–222.
- AINIALA, TERHI 2003: *Kaupunkinimistön tutkimuksen perusteet. – Virittäjä* 107 s. 207–225.
- 2004: *Kaupungin paikat ja nimet: Tornion Suensaaren nimistö. – Virittäjä* 108 s. 34–54.
- CARPELAN, ANNA – SCHULMAN, HARRY 1996: *Helsinki kadunnimissä*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1996: 13. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- NÄRHI, EEVA MARIA 1999a: *Muistonimet. – Sirkka Paikkala, Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte (toim.), Yhteinen nimiympäristömme: nimistönsuunnittelun opas* s. 96–99. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Suomen kuntaliitto.
- 1999b: *Ratamestareita, Pasuunoita, Orpaanportaita: Aihepiirien käyttö nimistönsuunnittelussa. – Jyrki Lehtikoinen (toim.), Helsingin kadunnimet* 3 s. 22–33. Helsinki: Kaupunkimittausosasto ja Gummerus.
- PAIKKALA, SIRKKA 1999: *Nimen suunnittelun lähtökohtia. – Paikannimet — paikan muisti. Euroopan rakennusperintöpäivät 11.–12.9.1999* s. 25–28. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- PITKÄNEN, RITVA LIISA 1992: *Kaavanimistön suunnittelu. – Valma Yli-Vakkuri, Maija Länsimäki & Aarre Nyman (toim.), Yhteiskunta muuttuu — kieli muuttuu: Nykysuomen seuran 10-vuotisjuhlakirja* s. 125–138. Helsinki: WSOY.
- PÄRES, LEENA 2001: *Kilpailu Espoon uusimman aluekeskuksen nimestä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- SLOTTE, PETER 1999: *Namnproblem i våra kommuner. – Sirkka Paikkala, Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte (toim.), Yhteinen nimiympäristömme: nimistönsuunnittelun opas* s. 115–136. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Suomen kuntaliitto.
- VILJAMAA-LAAKSO, MARJA 1997: *Gatunamn och identitet. – Vibeke Dalberg & Bent Jorgensen (toim.), Byens navne. Stednavne i urbaniserade områder. Rapport fra NORNA:s 24. symposium i København 25.–27. april 1996*. Uppsala: NORNA-förlaget.
- 1999: *Markkinavoimat, virtuaaliteollisuus ja paikannimet. – Sirkka Paikkala, Ritva Liisa Pitkänen & Peter Slotte (toim.), Yhteinen nimiympäristömme: nimistönsuunnittelun opas* s. 82–87. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Suomen kuntaliitto.